

LEZIUNEA ÎN CONTEXTUL NOULUI COD CIVIL. CÂTEVA CONSIDERAȚII

Adrian TAMBA*

Résumé: *La lésion dans le nouveau code civil roumain – quelques remarques.* Notre étude vise l'analyse d'une institution difficilement à ignorer. L'examen de la lésion concerne en particulier le Nouveau Code civil, sans oublier les actes normatifs précédents, le droit comparé, les Principes du droit européen des contrats, l'Avant Projet du Code Européen des contrats et les Principes d'UNIDROIT.

Tour à tour sont exposés la définition, la nature juridique, le domaine et les sanctions de la lésion. Certains problèmes peuvent être identifiés sur le terrain des sanctions qui interviennent dans l'hypothèse de la notion investiguée.

La preuve de la lésion peut dérouter, dans le contexte du Nouveau Code de procédure civile.

La fin du travail est consacrée à quelques appréciations conclusives.

Mots clés: Nouveau Code civil, lésion, vice du consentement, domaine d'application, sanctions, preuve.

Cuvinte cheie: Noul Cod civil, leziune, viciu de consimțământ, domeniu de aplicare, sancțiuni, probă.

1. Precizări introductive. Planul cercetării. Studiul de față își propune examinarea, deloc amplă, a unei importante noțiuni, anume leziunea. Aceasta va fi avută în vedere astfel cum se prezintă în textele Noului Cod civil¹. Desigur că, în cadrul demersului pe care ni l-am fixat, apar cu neputință de ignorat dreptul comparat, respectiv reglementările apriorice Noului Cod civil (prin acestea din urmă înțelegem mai ales Codul civil de la 1864², Codul familiei³ și Decretul nr. 32/1954⁴).

Problemele pe care le vom trata în continuare sunt semnificația, precum și natura juridică ale leziunii (*infra.*, nr. 2-4), continuând cu domeniul său de aplicare (*infra.*, nr. 5-6). În sfârșit, vom aborda sancțiunile ce-i sunt specifice, în orientarea redactorilor Noului Cod civil (*infra.*, nr. 7-8).

2. Leziunea – *sedes materiae*, definiție și natură juridică. Leziunea este așezată în cadrul Cărții a V-a, Titlul II, Capitolul I, Secțiunea a 3-a, Paragraful nr. 3, fiind scoasă în lumină de art. 1206 alin. (2) și 1221-1224 din Noul Cod civil.

În doctrina franceză s-a indicat că „*leziunea desemnează, în materie contractuală, prejudiciul particular suferit de către unul dintre contractanți din pricina dezechilibrului existent, la momentul formării contractului, între prestații*”⁵.

Literatura de specialitate română ne oferă o viziune similară, apreciindu-se că „*termenul de leziune desemnează, în materie contractuală, prejudiciul suferit sau pe cale să fie suferit de către un contractant datorită disproporției de valoare dintre prestațiile sale și cele ale partenerului său contractual, existentă în momentul încheierii unui anumit contract sinalagmatic, cu titlu oneros și comutativ*”⁶.

3. Pe marginea naturii juridice a leziunii, pot fi observate două mari puncte de vedere, în bună măsură opuse.

Unii autori sunt de părere că leziunea este un viciu de consimțământ⁷, alături de trilogia clasică (eroare, dol și violență).

Alții, dimpotrivă, văd în leziune o cauză specială de desființare a contractului și nicidecum un viciu de consimțământ⁸. Specialiști de certă autoritate subliniază că leziunea nu este, propriu-zis, un viciu de consimțământ, ci unul obiectiv⁹.

Relativ la aspectul discutat, judecătorii francezi au consacrat concepția obiectivă¹⁰. Astfel, instanța franceză supremă¹¹ a statuat că leziunea legal constatată este prin ea însăși și de una singură o cauză de resciziune, independent de circumstanțele care au putut să o acompanieze sau să-i dea naștere, adăugând că dreptul vânzătorului lezat de a cere resciziunea nu este subordonat probei că ar fi suferit o constrângere morală.

Pe scurt, cel puțin în dreptul francez, leziunea presupune doar o apreciere obiectivă, fiind suficient să se observe un dezechilibru între prestații¹² și neinteresând starea de spirit a contractanților¹³ ori consimțământul¹⁴ acestora. În acest sens, nu este lipsit de interes să menționăm că leziunea care atrage nulitatea unei vânzări privitoare la un bun imobil (art. 1674 C. civ. fr.¹⁵) nu este tratată ca un viciu de consimțământ, ci este înțeleasă ca lipsa unei echivalențe obiective între prestații¹⁶.

4. Art. 1206 alin. (2) Noul C. civ. prevede că „*de asemenea, consimțământul este viciat în caz de leziune*” [totodată, art. 1399 alin. (2) C. civ. Québec enumeră leziunea printre viciile consimțământului]. Având în fața ochilor textul de lege, pare vădit că, în concepția redactorilor Noului Cod civil, leziunea se prezintă ca un viciu de consimțământ. Mai mult, faptul că leziunii i s-a dat o astfel de calificare juridică se desprinde și din art. 1221 alin. (1) Noul C. civ., potrivit căruia „*există leziune*

atunci când una dintre părți, profitând¹⁷ de starea de nevoie, de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoștințe a celeilalte părți, stipulează în favoarea sa ori a unei alte persoane o prestație de o valoare considerabil mai mare, la data încheierii contractului, decât valoarea propriei prestații”. Precum s-a spus¹⁸, se impune să facem din leziune un veritabil viciu de consimțământ, alături de eroare, dol și violență ? Într-un astfel de caz, dezechilibrul contractual ar fi perceput drept consecința exploatării uneia dintre părți de către cealaltă, așa încât rezultatul economic nu ar fi decât indiciul unui consimțământ viciat, veritabila cauză de nulitate.

Tematica naturii juridice a leziunii ne îndatorează să ne oprim asupra art. 21 din Codul elvețian al obligațiilor și § 138 alin. (2) din Codul civil german. În egală măsură, pot fi luate în considerare art. 4:109 din Principiile dreptului european al contractelor (elaborate de Comisia Lando)¹⁹, art. 3.10 din Principiile UNIDROIT (2004)²⁰, respectiv art. 30 alin. (3) din Avant-Proiectul Codului european al contractelor (întocmit de Academia Privatistilor Europeni sub coordonarea profesorului Giuseppe Gandolfi).

Cel dintâi text prevede, la alin. (1), că „*en cas de disproportion évidente entre la prestation promise par l’une des parties et la contre-prestation de l’autre, la partie lésée peut, dans le délai d’un an, déclarer qu’elle résilie le contrat et répéter ce qu’elle a payé, si la lésion a été déterminée par l’exploitation de sa gêne, de sa légèreté ou de son inexpérience*” (în caz de disproporție evidentă între prestația promisă de o parte și contraprestația celeilalte, partea lezată poate, în termen de un an, să declare că desființează contractul și să primească înapoi ceea ce a plătit, dacă leziunea a fost determinată de exploatarea nevoii, ușurinței sau inexperienței sale – trad. ns., A. T.). Din dispozițiile art. 21 alin. (1) al Codului elvețian al obligațiilor reiese că leziunea se prezintă ca un viciu de consimțământ (aflându-ne în prezența ideii de exploatare a unuia dintre contractanți, profitându-se de aspecte specifice acestuia, precum ușurința sau inexperiența sa). Totuși, în mod curios, art. 21 este plasat în contextul obiectului contractului („*E. objet du contrat: I. éléments; II. nullité; III. lésion; IV. promesse de contracter*”), iar nu al viciilor de consimțământ („*F. Vices du consentement*”).

Alin. (2) al § 138 C. civ. german scoate la iveală că „*est nul notamment tout acte juridique par lequel une personne se fait promettre ou accorder, soit à elle-même, soit à une autre personne, en contrepartie d’une prestation, des avantages patrimoniaux en disproportion flagrante avec cette prestation, et cela par exploitation (...) de l’inexpérience, du défaut de capacité de jugement ou de la grande faiblesse de caractère d’autrui*”²¹ (este nul orice act juridic prin care o persoană face să se promită sau să se acorde, fie ei înseși, fie unei alte persoane, în contrapartida unei prestații, avantaje patrimoniale în disproporție flagrantă cu

această prestație și aceasta prin exploatarea inexperienței, lipsei capacității de judecată sau a unei mari slăbiciuni de caracter a altuia – trad. ns., A. T.). Textul luat în discuție este situat în Cartea întâi (Parte generală), Secțiunea a 3-a (Acte juridice), Titlul 2 (Declarație de voință), alături de § 119 (care reglementează eroarea) și § 123 (referitor la dol și violență sau, altfel zis, “*tromperie ou menace*”). Astfel, în ceea ce ne privește, atât conținutul § 138 alin. (2), cât și amplasamentul său ne permit să concluzionăm că leziunea se manifestă ca un viciu de consimțământ²² (putând fi observate sintagma de “exploatare a uneia dintre părți” și, totodată, așezarea leziunii în rândul celorlalte vicii ale hotărârii de a perfecta un act juridic).

Art. 4:109 alin. (1) din Principiile dreptului european al contractelor dispune că “*une partie peut provoquer la nullité du contrat si, lors de la conclusion du contrat, (a) elle était (...) imprévoyante, ignorante, inexpérimentée ou inapte à la négociation, (b) alors que l'autre partie en avait ou aurait dû en avoir connaissance et que, étant données les circonstances et le but du contrat, elle (...) a retiré un profit excessif*” (o parte poate provoca nulitatea contractului dacă, la încheierea acestuia, ea era neprevăzătoare, ignorantă, inexperimentată sau inaptă să negocieze, iar cealaltă parte cunoștea sau trebuia să cunoască aceste aspecte și, ținând seama de circumstanțele și scopul contractului, a obținut un profit excesiv – trad. ns., A. T.). La rândul său, art. 4:109 alin. (1) ne îngăduie să constatăm că leziunea se prezintă ca un viciu de consimțământ, profitul excesiv fiind consecința exploatării partenerului (profitându-se, spre exemplu, de ignoranța sau inexperiența acestuia).

În virtutea art. 3.10 alin. (1) din Principiile UNIDORIT relative la contractele de comerț internațional (2004), “*la nullité du contrat ou de l'une de ses clauses pour cause de lésion peut être invoquée par une partie lorsqu'au moment de sa conclusion, le contrat ou la clause accorde injustement un avantage excessif à l'autre partie; on doit, notamment, prendre en considération: a) le fait que l'autre partie a profité (...) de l'urgence des besoins, de l'imprévoyance, de l'ignorance, de l'inexpérience ou de l'inaptitude à la négociation de la première et b) la nature et le but du contrat*” [nulitatea unui contract sau a uneia dintre clauzele sale pentru cauză de leziune poate fi invocată de către o parte dacă la momentul încheierii sale, contractul sau clauza acordă în mod injust un avantaj excesiv celeilalte părți; trebuie luate în considerare: a) faptul că cealaltă parte a profitat de nevoia, impreviziunea, ignoranța, inexperiența sau inaptitudinea de a negocia a primeia, respectiv b) natura și scopul contractului – trad. ns., A. T.]. Ne este permis să credem că art. 3.10 alin. (1) consacră teza potrivit căreia leziunea este un viciu de consimțământ, avantajul excesiv fiind generat de exploatarea cocontractantului (trăgându-se profit, de pildă, din ignoranța sau inexperiența acestuia).

Până să expunem textul din Avant-Proiectul ce provine de la Academia Privatiștilor Europeni și care este incident pe marginea temei noastre, socotim de cuviință să redăm vorbele lui Denis Mazeaud, rostite într-o lucrare închinată Principiilor dreptului european al contractelor: *“la lésion, comme dans les Principes d’Unidroit est donc ici (în cadrul Principiilor formulate de Comisia Lando – nota ns., A. T.) une notion subjective (...) proche d’un vice du consentement”*²³ (leziunea, precum în Principiile UNIDROIT, este aici o noțiune subiectivă, apropiată de un viciu de consimțământ – trad. ns., A. T.).

În definitiv, art. 30 alin. (3) din Avant-Proiectul Codului european al contractelor este redactat în termenii următori: *“est rescindable, comme il est prévu à l’article 156, tout contrat par lequel une des parties, abusant (...) d’incapacité de comprendre et de vouloir, d’inexpérience (...) de l’autre partie, fait promettre ou fournir à elle-même ou à des tiers une prestation ou d’autres avantages patrimoniaux manifestement disproportionnés par rapport à la contrepartie qu’elle a fournie ou promise”* (este supus resciziunii, astfel cum este prevăzut la art. 156, orice contract prin care una dintre părți, abuzând de incapacitatea de a înțelege și de a vrea, de inexperiența celeilalte părți, face să se promită sau să se furnizeze ei înseși sau unor terți o prestație sau alte avantaje patrimoniale manifest disproportionale prin raport la contraprestația pe care ea a furnizat-o sau promis-o – trad. ns., A. T.). S-ar părea că și acest proiect legislativ european în materia contractelor consfințește o concepție subiectivă asupra leziunii, aceasta înfățișându-se ca un viciu de consimțământ²⁴.

5. Domeniul de aplicare al leziunii. Pentru deslușirea acestei problematici este revelatoare *“Expunerea de motive”* formulată în privința Noului Cod civil. Așa fiind, lecturând-o, găsim remarca potrivit căreia *“(…) leziunea dobândește o vocație generală (...)”*²⁵, putând fi valorificată de orice subiect de drept. Nu este lipsit de interes să precizăm că în dreptul provinciei canadiene Québec, deși leziunea este un viciu de consimțământ [art. 1399 alin. (2) și 1406 alin. (1), teza I²⁶], aria sa este restrânsă la minori și majorii protejați (art. 1405 C. civ. Québec). Cu toate acestea, uneori legea permite și majorilor să se prevaleze de leziune (astfel este cazul art. 897 C. civ. Québec, incident în materia partajului). Referindu-ne la dreptul german și cel elvețian, semnalăm, alături de alți autori²⁷, că leziunea este admisă de o manieră generală.

Diferența față de actele normative anterioare este vădită. După cum bine se știe, acțiunea în resciziune, în considerarea leziunii, era prohibită majorului. Art. 1165 C. civ. din 1864 stipula clar că *“majorul nu poate, pentru leziune, să exercite acțiunea în resciziune”*. Cât îi privește pe minori, art. 1157 C. civ. din anul 1864 a fost modificat prin art. 25 din Decretul nr. 32/1954. Alin. (1) al art. 25 edicta că *“(…) aplicarea dispozițiilor legale referitoare la acțiunea în anulare pentru leziune se*

restrânge la minorii care, având vârsta de patruspezece ani împliniți, încheie singuri, fără încuviințarea părinților sau a tutorelui, acte juridice pentru a căror validitate nu se cere și încuviințarea prealabilă a autorității tutelare, dacă aceste acte le pricinuiesc vreo vătămare". Ținând seama și de art. 129, respectiv 133 C. fam., tragem încheierea că leziunea era limitată la minorii cu capacitate de exercițiu restrânsă ce perfectau singuri acte juridice de administrare a bunurilor și a patrimoniului²⁸.

6. Chiar dacă, în contextul Noului Cod civil, leziunea este de aplicație generală, nu înseamnă că ea este compatibilă cu absolut toate contractele. Art. 1224 Noul C. civ. specifică faptul că *"nu pot fi atacate pentru leziune contractele aleatorii, tranzacția, precum și alte contracte anume prevăzute de lege"*.

Întâi de toate, ține de forța evidenței că actele juridice unilaterale sunt într-un tot nepotrivite conceptului de leziune. Cum am putea discuta, de exemplu, despre exploatarea uneia dintre părți de către partenerul său, în măsura în care, prin definiție, actul unilateral emană de la o singură persoană (art. 1324 Noul C. civ.) ? De aceea, art. 694 C. civ. din 1864, care, conform doctrinei²⁹, ar fi o excepție de la regula instituită de art. 1165 din același act normativ (majorul putându-se plânde de leziune cu ocazia acceptării unei succesiuni³⁰), ni se pare complet năucitor (în plus, art. 694 este considerat ca fiind lipsit de rațiune³¹). Bineînțeles, s-ar putea învedera că după adoptarea art. 25 alin. (1) din Decretul nr. 32/1954 [*"(...) aplicarea dispozițiilor legale referitoare la acțiunea în anulare pentru leziune se restrânge la minorii (...)"*], art. 694 i-ar fi mai dificil să stea la baza invocării de către major a leziunii (în final, nu este exclus ca, în privința leziunii, Codicele Alexandru Ioan I să fi fost afectat în ansamblul său de către Decretul nr. 32/1954). În orice caz, art. 850 din Proiectul Noului C. civ. (adoptat de Senat la 13 septembrie 2004), în bună măsură echivalent al art. 694, a fost dat la o parte.

În al doilea rând, leziunea nu poate fi luată în considerare atunci când ne plasăm pe tărâmul contractelor cu titlu gratuit. În ceea ce le privește pe acestea, una dintre părți, în mod voluntar, nu primește o contraprestație, motiv pentru care este greu, dacă nu imposibil, de imaginat cum s-ar putea plânde de un dezechilibru semnificativ între prestații, consecință a exploatarei sale.

În al treilea rând, contractele aleatorii formează o altă categorie refractară leziunii. Elementul alea, prin aceea că face așa încât întinderea prestației uneia dintre părți să depindă de un eveniment nesigur, exclude, principial, posibilitatea de a aprecia echivalența prestațiilor, la momentul perfectării convenției.

În sfârșit, tranzacția se găsește eliminată din câmpul leziunii, atât de art. 1224, cât și de art. 2273 alin. (2) Noul C. civ. Într-un comentariu oferit art. 1224 Noul C. civ. s-a punctat că *"leziunea este, de asemenea, incompatibilă cu tranzacția care în esență presupune concesiile sau renunțări reciproce la drepturi"*³². Pe de altă

parte, tranzacția, contract sinalagmatic, cu titlu oneros și comutativ³³, se poate arăta lezionară pentru una dintre părți³⁴, așa încât era cu puțință de promovat o soluție opusă.

7. Sancționarea leziunii. Art. 1222 alin. (1) și (3) Noul C. civ. evidențiază sancțiunile pe care le atrage instituția investigată.

Partea al cărei consimțământ a fost viciat prin leziune are posibilitatea să ceară anularea contractului sau, dacă preferă, reducerea obligației sale cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățită [alin. (1) al art. 1222: „*partea al cărei consimțământ a fost viciat prin leziune poate cere, la alegerea sa, anularea contractului sau reducerea obligațiilor sale cu valoarea daunelor interese la care ar fi îndreptățită*”]. Înțelegem de aici că victima leziunii nu este ținută să distrugă contractul, ci poate opta pentru menținerea sa, având loc micșorarea propriei obligații.

Ne putem întreba, însă, dacă cel lezat este autorizat să solicite anularea contractului și, deopotrivă, daune-interese? Din acest punct de vedere, cel puțin în aparență, răspunsul este negativ. Art. 1222 alin. (1) ne lasă să pricepem că persoana lezată poate să pretindă fie anularea contractului, fie conservarea acestuia și diminuarea obligației sale cu daunele-interese la care ar putea fi îndrituită. Viziunea respectivă este întărită și de art. 1257 Noul C. civ.: “*în caz de violență sau dol (nefiind pomenită leziunea – nota ns., A. T.), cel al cărui consimțământ este viciat are dreptul de a pretinde, în afară de anulare, și daune interese sau, dacă preferă menținerea contractului, de a solicita numai reducerea prestației sale cu valoarea daunelor interese la care ar fi îndreptățit*”. Într-adevăr, art. 1222 și 1257 Noul C. civ. au “darul” să ne insufle credința că partenerului contractual lezat nu-i este deschisă calea anulării și, totodată, a despăgubirilor; astfel, suntem conduși pe un drum greșit. Numai dacă pătrundem dincolo de suprafață, privind și înspre art. 1357 Noul C. civ., izbutim să deslușim soluția acurată (*infra.*, nr. 9); în altă ordine de idei, coroborarea art. 1222 alin. (1) cu art. 1357 Noul C. civ. este cea care degajă dezlegarea corectă.

Socotim că era mai potrivit ca legiuitorul să fi consemnat *expressis verbis*, în cuprinsul unui singur text de lege, faptul că leziunea atrage nulitatea și, concomitent, daune-interese. Aceasta mai ales în condițiile în care art. 1407 C. civ. Québec, act normativ ce pare să fie muza de căpătâi³⁵ a redactorilor români, decretează că “*celui dont le consentement est vicié a le droit de demander la nullité du contrat; en cas d'erreur provoquée par le dol, de crainte ou de lésion (subl. ns., A. T.), il peut demander, outre la nullité, des dommages-intérêts ou encore, s'il préfère que le contrat soit maintenu, demander une réduction de son obligation équivalente aux dommages-intérêts qu'il eût été justifié de réclamer*” (cel al cărui consimțământ este viciat are dreptul să ceară nulitatea contractului; în caz de eroare provoată prin

dol, de teamă sau de leziune, el poate solicita, pe lângă nulitate, daune interese sau, dacă preferă menținerea contractului, poate cere o reducere a obligației sale echivalentă daunelor-interese pe care ar fi fost îndreptățit să le reclame – trad. ns., A. T.). Codul civil al provinciei Québec emană în mod deosebit de limpede faptul că victimei leziunii i se pot conferi, simultan, anularea contractului și daune-interese.

Alin. (3) al art. 1222 arată că *“în toate cazurile, instanța poate să mențină contractul dacă cealaltă parte oferă, în mod echitabil, o reducere a propriei creanțe sau, după caz, o majorare a propriei obligații”*. Art. 1222 alin. (3) își trage seva din art. 1408 C. civ. Québec, acesta din urmă fiind redactat mai precis. În baza art. 1408, *“le tribunal peut, en cas de lésion, maintenir le contrat dont la nullité est demandée, lorsque le défendeur offre une réduction de sa créance ou un supplément pécuniaire équitable”* (instanța poate, în caz de leziune, să mențină contractul a cărui nulitate este cerută, dacă pârâtul oferă o reducere a creanței sale sau un supliment pecuniar echitabil – trad. ns., A. T.). Așa fiind, în măsura în care victima lezată pretinde anularea contractului, instanței îi este îngăduit să salveze convenția, la inițiativa “beneficiarului” leziunii.

În dreptul german, după cum se degajă din § 138 alin. (2), leziunea cunoaște mai ales sancțiunea nulității.

8. Termenul de prescripție al acțiunii în anulare sau al celei în reducerea obligațiilor pentru leziune este de un an și începe să curgă de la data încheierii contractului [art. 1223 alin. (1) Noul C. civ.]. Un termen asemănător întâlnim în dreptul elvețian și acesta își începe cursul tot din momentul perfectării contractului [art. 21 alin. (1)-(2) din Codul obligațiilor].

9. Scurte concluzii. În încheiere, vom spune că, sub imperiul Noului Cod civil, leziunea este un viciu de consimțământ cu un domeniu de incidență general. Ea implică, în mod cumulativ, un dezechilibru flagrant între prestații și exploatarea unuia dintre partenerii contractuali.

Partea al cărei consimțământ a fost viciat prin leziune poate obține anularea contractului sau acesteia îi este cu puțință să opteze pentru reducerea³⁶ propriilor obligații. Art. 1222 alin. (1) și 1257 Noul C. civ. sugerează că persoana lezată nu ar avea posibilitatea să pretindă, în același timp, nulitatea și daune-interese. La urma urmelor, în măsura în care cugetăm mai adânc, nu este exclus ca victimei leziunii să i se acorde despăgubiri în temeiul art. 1357 și urm. Noul C. civ. În realitate, cel interesat s-ar putea prevala de nulitate și, totodată, îi este posibil să primească daune-interese, invocând art. 1222 alin. (1) și 1357 Noul C. civ. [așa fiind, dacă ținem seama de art. 1223 alin. (1), 2517 și 2528 alin. (1) Noul C. civ., prescripția extinctivă se poate ivi, în situația leziunii, ca o problemă din cale afară de gîngășă].

În ceea ce ne privește, era de dorit ca legiuitorul să fi inclus o atare rezolvare în cuprinsul art. 1222³⁷ sau 1257. În favoarea acestei maniere de a proceda militează, pe de o parte, art. 1407 C. civ. Québec, iar pe de altă parte, dezideratul simplității, evitându-se subtilitățile mai mult sau mai puțin intense și posibilele interpretări inadecvate.

Persoana care dorește să se prevaleze de leziune va trebui să probeze, alături de disproporția semnificativă între prestații (aspect care, principial, este facil de realizat), faptul că a fost exploatată, profitându-se de lipsa sa de experiență ori de cunoștințe sau de starea de nevoie (această din urmă chestiune fiind mai delicată). Chiar și în lipsa unui text asemănător art. 1406 alin. (1), teza a II-a C. civ. Québec³⁸, cel interesat are la îndemână prezumțiile simple³⁹ (art. 1203 C. civ. din 1864⁴⁰).

Viciile de consimțământ⁴¹ pot fi dovedite prin martori și prezumții⁴².

* Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca; tamba_adrian@yahoo.com.

¹ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în "Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, iar apoi republicată în "Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011.

² "Monitorul Oficial" nr. 271 din 4 decembrie 1864.

³ Codul familiei a îmbrăcat haina Legii nr. 4/1953 (republicată în "Buletinul Oficial" nr. 13 din 18 aprilie 1956).

⁴ "Buletinul Oficial" nr. 9 din 31 ianuarie 1954.

⁵ Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, 10e édition, Dalloz, Paris, 2009, p. 317, nota 302.

⁶ L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, volumul II, *Contractul*, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 310, nota 116.

⁷ G. Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ediția a II-a, Editura All Beck, București, 2002, p. 160 și p. 171; Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VIII-a (revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă), Editura Universul Juridic, București, 2003, p. 151 și 159. Totuși, acest în urmă autor, după ce stabilește că leziunea este un viciu de consimțământ, scoate în evidență că "*dispozițiile legale, citate mai sus - din Codul civil (C. civ. din 1864 - nota ns., A. T.) și Decretul nr. 32/1954 - consacra concepția obiectivă despre leziune (...)*" (Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 161), ceea ce înseamnă că aceasta nu ar fi un viciu de consimțământ. Același reproș i se poate aduce și profesorului Boroi, care susține întâi că leziunea se prezintă ca un viciu de consimțământ (G. Boroi, *op. cit.*, p. 160 și 171), pentru ca apoi să contrazică respectiva viziune prin sublinierea faptului că "*legislația noastră consacra concepția obiectivă despre leziune*" (G. Boroi, *op. cit.*, p. 171). Așa cum s-a evidențiat, în concepția obiectivă, leziunea nu are nimic de-a face cu un viciu de consimțământ (C. Larroumet, *Droit civil*, tome III, 6e édition, *Les obligations. Le contrat*, 1re partie, *Conditions de formation*, Economica, Paris, 2007, p. 403, nota 415).

⁸ P. Vasilescu, *Actul juridic civil*, în I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, ediția a 2-a revăzută și adăugită, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008, p. 463; L. Pop, *op. cit.*, 2009, p. 312, nota 116 și p. 317, nota 118.

⁹ Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *op. cit.*, p. 327, nota 314.

- ¹⁰ Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *op. cit.*, p. 328, nota 314.
- ¹¹ Req., 28 décembre 1932, Société économique de Rennes c. Pailleret et autre, în H. Capitant, Fr. Terré, Y. Lequette, *Les grandes arrêts de la jurisprudence civile*, tome 2, *Obligations. Contrats spéciaux. Sûretés*, 11e édition, Dalloz, Paris, 2000, p. 471 și urm., nota 247.
- ¹² M. Fabre-Magnan, *Droit des obligations*, 1 – *Contrat et engagement unilatéral*, 1re édition, Presses Universitaires de France, Paris, 2008, p. 405, nota 164.
- ¹³ Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *op. cit.*, p. 328, nota 314.
- ¹⁴ Importanți doctrinari francezi susțin că leziunea nu este un viciu de consimțământ, ci o cauză specială de nulitate, proprie anumitor contracte, a se vedea, Ph. Malaurie, L. Aynès, Ph. Stoffel-Munck, *Droit civil. Les obligations*, 2e édition, Defrénois, Paris, 2005, p. 256, nota 519.
- ¹⁵ În dreptul român, leziunea nu este reglementată ca o cauză de resciziune a vânzării (D. Chirică, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, volumul I, *Vânzarea și schimbul*, Editura C. H. Beck, București, 2008, p. 91, nota 84), nici măcar în materia bunurilor imobile. Legiuitorul român de la 1864 nu a preluat art. 1674 C. civ. fr.; de altfel, potrivit unui autor, textul nu reprezenta decât un subterfugiu legal, care a fost introdus în Codul civil francez la insistențele lui Napoléon, pentru a desființa la momentul oportun vânzarea Louisianei către Statele Unite, a se vedea, M.-D. Bob, *Congresul anual al Asociației "Henri Capitant" a prietenilor culturii juridice franceze, "Studia Universitatis Babeș-Bolyai", Iurisprudentia*, nr. 1/2008 (<http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articollid=167>).
- ¹⁶ J. Carbonnier, *Droit civil*, volume II, *Les biens. Les obligations*, 1re édition «Quadrige», Presses Universitaires de France, Paris, 2004, p. 1996, nota 959.
- ¹⁷ Se impune precizat că este posibil să se ivească o problemă de delimitare între violență și leziune - viciu de consimțământ. Astfel, art. 1218 Noul C. civ. prevede, referitor la violență, că un contract încheiat în conjunctura stării de necesitate poate fi anulat dacă o parte a profitat de această împrejurare. Așa cum putem constata, leziunea, la rândul său, implică ideea de profitare. În aceste condiții, ne putem întreba, pe bună dreptate, care este diferența dintre cele două vicii ale consimțământului? Răspunsul ni se pare acesta: în cazul violenței se profită de o împrejurare externă (starea de necesitate); pe de altă parte, în situația leziunii se trage avantaj nu dintr-un aspect exterior, ci unul specific partenerului (lipsa sa de cunoștințe, experiență ori starea de nevoie în care se află).
- ¹⁸ Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *op. cit.*, p. 318-319, nota 305.
- ¹⁹ Les principes du droit européen des contrats (version complète et révisée 1998), a se vedea, adresa de Internet http://lexinter.net/JF/principes_europeens_des_contrats.htm.
- ²⁰ Principes d'UNIDROIT (2004), a se vedea, http://lexinter.net/JF/principes_d'unidroit.htm.
- ²¹ Cel de al doilea alineat al § 138 evidențiază și expresia "exploatarea stării de necesitate". Credem că, din perspectiva unei atare idei, discuția trebuie purtată pe terenul violenței. Într-adevăr, s-a pus în lumină, într-o manieră cu totul exactă, că starea de necesitate este asimilată violenței dacă s-a profitat de acel eveniment exterior în vederea obținerii de avantaje excesive, a se vedea, Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *op. cit.*, p. 255, nota 247 și doctrina citată la nota de subsol nr. 2.
- ²² De altfel, doctrina română afirmă că, în dreptul german, leziunea, într-o concepție predominant subiectivă, se apropie de viciile de consimțământ – eroarea, dolul și violența – fără a se confunda cu acestea, a se vedea, L. Pop, *op. cit.*, 2009, p. 316-317, nota 117.
- ²³ D. Mazeaud, *La commision Lando: le point de vue d'un juriste français*, în C. Jamin, D. Mazeaud (coordonatori), *L'harmonisation du droit des contrats en Europe*, Economica, Paris, 2001, p. 151.
- ²⁴ A se vedea și L. Pop, *op. cit.*, 2009, p. 317, nota de subsol nr. 1.

- ²⁵ Noul Cod civil 2009, *Expunere de motive*, Editura Hamangiu, București, 2009, p. 19. În doctrină s-a remarcat, pe bună dreptate, că „noul Cod civil extinde sfera leziunii”, a se vedea, F. Popa, *Modificările aduse regimului juridic al viciilor de consimțământ de Noul Cod civil*, în R. I. Motica, L. Bercea, V. Pașca (coordonatori științifici), *Conferința internațională bienală (Timișoara 2011)*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 264.
- ²⁶ Art.1406 alin. (1), teza I C. civ. Québec prevede că „*la lésion résulte de l'exploitation de l'une des parties par l'autre, qui entraîne une disproportion importante entre les prestations des parties*” (leziunea rezultă din exploatarea uneia dintre părți de către cealaltă, care antrenează o disproporție importantă între prestațiile părților – trad. ns., A. T.). Într-adevăr, dezechilibrul semnificativ este antrenat sau, mai bine zis, reprezintă o consecință a exploatării partenerului.
- ²⁷ Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *op. cit.*, p. 328, nota 314.
- ²⁸ Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 161.
- ²⁹ L. Pop, *op. cit.*, 2009, p. 313, nota 117.
- ³⁰ Acceptarea succesiunii este un act juridic unilateral, a se vedea, Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *op. cit.*, p. 60, nota 50.
- ³¹ Pentru detalii, a se vedea, D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni și testamente*, Editura Rosetti, București, 2003, p. 381, nota 508.
- ³² I. Turcu, *Noul Cod civil. Legea nr. 287/2009, Cartea V. Despre obligații, art. 1164-1649, Comentarii și explicații*, Editura C. H. Beck, București, 2011, p. 260. În doctrina mai veche s-a consemnat că tranzacțiile nu sunt subjugate resciziunii pentru leziune; oricât ar fi de mare diferența de valoare dintre concesiile pe care și le fac părțile, nu poate interveni nulitatea (L. Gouillouard, *Traité du cautionnement & des transactions*, deuxième édition, A. Durand et Pedone-Lauriel, Éditeurs, Paris, 1895, p. 304-305, nota 10). Totuși, este acceptabil ca tranzacția să nu poată fi atacată pe considerente de leziune, chiar dacă suntem în prezența unei disproporții colosale între concesiile ?
- ³³ D. Chirică, *Drept civil. Contracte speciale*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1997, p. 308.
- ³⁴ I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, volumul I, Editura C. H. Beck, București, 2005, p. 221, nota 109.
- ³⁵ Doctrina română înfățișează că „*modelul care a stat însă la baza elaborării noului Cod civil român este Codul civil al provinciei Québec din statul federal Canada*”, a se vedea, M. Uliescu, *Cuvânt înainte*, în M. Uliescu (coordonator), *Noul Cod civil. Comentarii*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 10.
- ³⁶ Un civilist de mare autoritate este de părere că, în cazul concepției subiective asupra leziunii, prin acțiunea în justiție nu se poate obține augmentarea ori reducerea valorii contraprestațiilor, sens în care îl citează pe autorul Larroumet (a se vedea, L. Pop, *op. cit.*, 2009, p. 311, nota de subsol nr. 9). Cu toate acestea, Christian Larroumet, examinând concepția subiectivă în privința leziunii, reține că „*l'action en rescision ou bien en augmentation ou en réduction du prix ne sera pas admissible au seul vu d'un déséquilibre entre les prestations créées par le contrat*” (acțiunea în resciziune sau în augmentarea ori diminuarea prețului nu va fi admisibilă în considerarea numai a dezechilibrului între prestațiile create de contract – trad. ns., A. T.), a se vedea, C. Larroumet, *op. cit.*, p. 403, nota 414. Convingerea noastră nu coincide cu cea a profesorului Pop. Din afirmația doctrinarului francez se înțelege următorul lucru: în concepția subiectivă (potrivit căreia leziunea este un viciu de consimțământ), reducerea prestațiilor poate avea loc, însă, alături de disproporția între prestații (aceasta nefiind suficientă de una singură), mai este necesar încă ceva (anume, vom spune noi, exploatarea uneia dintre părți).

³⁷ Ne putem interoga dacă victimei leziunii nu-i sunt suficiente cele două opțiuni oferite de art. 1222 alin. (1), anume nulitatea sau reducerea obligațiilor sale cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățită ? În definitiv, în măsura în care cel lezat se bucură de diminuarea îndatoririi sale, nu se ajunge la același rezultat care ar fi atins dacă ne-am afla în prezența nulității și, în mod egal, a daunelor-interese ?

Să pornim de la următorul exemplu: A cumpără de la B un bun pentru care plătește 20.000 de lei, deși lucrul valorează doar 10.000 de lei. A suferă o pagubă reprezentată de valoarea excesivă (10.000 de lei) și un prejudiciu constând în *lucrum cessans* (să presupunem că A putea investi cei 10.000 de lei și obținea în mod sigur un câștig de 4.000 de lei, de care însă a fost lipsit).

În acest caz, A poate cere reducerea obligației sale cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățit, anume cei 14.000 de lei (valoarea excesivă și câștigul nerealizat); suma ar urma să-i fie restituită și, astfel, paguba s-ar găsi reparată. Finalmente, A plătește pentru bun doar 6.000 de lei.

Pentru ce ar mai fi necesară și o altă versiune, adică nulitate și daune-interese ? Această opțiune este, într-adevăr, diferită ? În opinia noastră, este cât se poate de plauzibil ca A să fie interesat de nulitate și despăgubiri, iar o asemenea versiune generează efecte distincte. Victima lezată, plasându-se pe tărâmul nulității și al despăgubirilor, va restitui bunul și va primi înapoi 20.000 de lei („*restitutio in integrum*”, fiind înlăturată dauna ce constă în valoarea excesivă), respectiv 4.000 de lei. În sfârșit, presupunând că A găsește un lucru similar pentru un preț de 5.000 de lei, este dificil de negat interesul său pentru nulitate și daune-interese.

³⁸ Art. 1406 alin. (1), teza a II-a C. civ. Québec dispune că „*le fait même qu'il y ait disproportion importante fait présumer l'exploitation*” (însuși faptul că există disproporție importantă, face să se prezume exploatarea – trad. ns., A. T.). Proiectul Noului Cod civil, adoptat de Senat la data de 13 septembrie 2004, cuprindea o prevedere potrivit căreia „*leziunea se prezumă în cazul existenței unei disproporții considerabile între prestații*” [art. 938 alin. (3)]. Actualmente, nu mai întâlnim o prezumție legală asemănătoare.

³⁹ Pentru semnificația sintagmei „prezumții simple”, a se vedea, M. B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil, Restitutio*, Editura All, București, 1998, p. 611. Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă („Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 485 din 15 iulie 2010) folosește exprimarea „prezumții judiciare” (art. 323).

⁴⁰ Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil („Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011) lasă neatins art. 1169-1206 C. civ. din 1864. Așadar, textele din materia probelor vor rămâne în vigoare până când va fi „implementat” Noul Cod de procedură civilă [art. 230 lit. a) din Legea nr. 71/2011].

Nu este lipsit de interes să facem aici unele precizări.

Întâi de toate, art. 323, partea finală din Noul C. pr. civ. prevede că prezumțiile judiciare pot fi primite numai atunci când legea tolerează dovada cu martori. Apoi, art. 303 alin. (4) Noul C. pr. civ. arată că proba cu martori este admisibilă dacă actul juridic este atacat pentru fraudă, eroare, dol, violență ori cauză ilicită [pct. 5 al alin. (4)]. Așadar, în cazul actului juridic, proba cu martori și prezumțiile judiciare pot interveni, însă numai excepțional; or, precum bine se știe, „*exceptio est strictissimae interpretationis*”. În definitiv, pentru a preveni orice derută, nu era oare recomandabil ca legiuitorul să fi enumerat și leziunea printre celelalte vicii ale consimțământului pomenite de art. 303 alin. (4) pct. 5 ?

⁴¹ Doctrina română a susținut că „(...) *viciul de consimțământ, indiferent care este el, se sancționează exclusiv cu anularea contractului (...)*”, a se vedea, L. Pop, *Echilibrul contractual și leziunea în contracte*, „Dreptul” nr. 11/2008, p. 98. O atare poziție este, însă, contrară de dreptul comparat (art. 1407 C. civ. Québec).

⁴² Ș. Diaconescu, *Mijloacele de probă*, în I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 604.